

schikking gesteld aan functionarissen van de Republiek (dat was een belangrijke reden om te trachten een functie te verwerven, hoe laag ook) en soms aan de reguliere strijdkrachten maar de *pemoeda*-groepen (de daartoe behorende militairen ontvingen ook geen wedde) moesten zelf zien hoe zij het nodige bijeenkregen. Welnu, zij meenden gerechtigd te zijn (*zij* vochten tenslotte voor het behoud van de Republiek) om het in elke streek waar zij zich bevonden, in beslag te nemen. Die vorderingen ontaardden gemakkelijk in roof. Ook op andere wijze werden de *desa*-bewoners onder druk gezet: zij werden ingeschakeld bij het aanleggen van versterkingen. Werd daarbij niet voldoende medewerking verleend, dan werden waarschuwend voorbeelden gesteld: onwilligen werden ontvoerd of gedood. Klachten over het harde optreden van de *pemoeda*-groepen maar soms ook van eenheden van de reguliere strijdkrachten waren niet zeldzaam – drongen die klachten tot de Nederlanders door, dan werden zij door dezen als een aanwijzing gezien dat in de Republiek een volslagen chaos heerste.

Zo op Java, zo ook op Sumatra, met dien verstande dat daar naar verhouding nog méér *pemoeda*-groepen waren (met, naar Nederlandse schatting, aan de vooravond van de Eerste Politionele Actie ruim zeventigduizend manschappen tegen ruim zestigduizend in de reguliere leger-eenheden). De begin '46 in Palembang benoemde opperbevelhebber voor Sumatra had alleen gezag in het daarbij gelegen deel van het eiland (zie kaart III op de pag.'s 768–769) en de door de Republiek benoemde plaatsvervangende gouverneur moest in april '46 het vege lijf redden door een vlucht naar de Brits-Nederlandse enclave te Medan (nadien schreef hij aan een Nederlandse relatie: 'Ons gezag berust op papier, economisch, financieel, alles is een janboel'¹). Het Soekarno-bewind dat in mei '46 in Boekittinggi (Fort de Kock) een centrale bestuursinstantie voor Sumatra oprichtte, was niet in staat om rechtstreeks of via die instantie greep te krijgen hetzij op de *pemoeda*-groepen, hetzij op de regionale en plaatselijke bestuurders. Daar kwam nog bij dat de Republiek niet bij machte was te voorkomen dat het omstreeks de jaarwisseling '45-'46 in Atjeh tot een sociale revolutie kwam die aan de meeste volkshoofden het leven kostte, en in maart '46 tot een gelijke revolutie op Oost-Sumatra waarbij eveneens, samen met leden van hun families, talrijke volkshoofden maar ook verscheidene Sultans werden vermoord – één van die laatsten werd

¹ Aangehaald in het telegram, 27 april 1946, van het Nederl.-Indisch gouvernement aan Logemann (*NIB*, dl. IV, p. 177).